
Kot sem prikazala, je cilj knjige analiza razvoja moderne znanosti, kar je avtorju nedvomno uspelo. Številne argumentacije, deskripcija primerov, podane iztočnice za naš ožji in širši prostor, primerjalne analize modelov in primerov bralcu ponudijo refleksijo sistemov in razvoja le teh ter mu omogočijo razumevanje silnic, s katerimi se soočamo danes. Med drugim ugotavlja, da vmeščeno v prostor, nasičen s simboli različnega ranga in subtilnosti, pomeni izprazen prostor (ne)naključnih kodov entropičnosti.

Jože SAMBT

Hervé Le Bras

Kri in gruda: pregled teorij migracij v XX. stoletju

Studia Humanitatis, Ljubljana 2003, str. 117, 2.500,00 SIT (ISBN: 961-6262-43-2)

Vprašanje identitete naroda in bojazen za njegovo nerazpoznavnost ali celo izginotje se ob globalizaciji in vključevanju v poglobljene integracije očitno aktualizira. Zaostruje se ob (i)migracijah, ki so in bodo pomemben element ob sicer zelo neugodnih demografskih gibanjih v razvitih državah, hkrati pa so zaskrbljene glede možnosti integracije oz. asimilacije v primeru večjega števila imigrantov. Le Bras nas v delu "Kri in gruda" vabi na kratek zgodovinski sprehod po oblikovanju in razumevanju naše podobe o tujcih ter strahov pred njimi.

Avtor najprej predstavi zgodovinski razvoj pojma populacije prek raznih nenatančno in parcialno uporabljenih izrazov, do agregata "number of the people", ki ga je omogočila šele vzpostavitev enakosti med ljudmi, in končno do populacije, ki je vsebinsko več kot le vsota. Vendar pa enakost postopoma zdrsne na raven enakosti oz. enakosti možnosti samo za posameznike znotraj iste nacije.

Razpravo prizemlji z revizijo francoskega zakona o državljanstvu, katere pobudniki so se bali, da bi tuje ženske prihajale v Francijo rojevati; do tedaj je namreč francosko državljanstvo dobil vsak, ki se je rodil na ozemlju

Francije in tam bival več kot pet let. Po novem zakonu otroci podedujejo državljanstvo svojih staršev; šele ob dopoljenih osemnajstih letih so pod določenimi pogoji lahko zaprosili za njegovo spremembo. Prastaro vprašanje oz. konflikt med *ius sanguinis* in *ius solis* se izpostavi zelo eksplicitno - ali smo Francozi (Slovenci) zato, ker smo francoskega (slovenskega) porekla ali ker sprejmemo francosko (slovensko) kulturo? Prirojenost je postavljena nasproti pridobljenosti, dediščina nasproti vzgoji, podedovana lastnina nasproti pridobljeni - kri nasproti grudi. Avtor meni, da tega premika v smer krvi ni mogoče v celoti pojasniti zgolj s spremenjenimi demografskimi razmerami in spreminjanjem vezi z zemljo, zato se poda v raziskovanje ozadja.

V predindustrijski Evropi migracije niso bile aktualen pojav, pojmovale so se kot nekaj nenaravnega. Montesquieujeva teorija okolja je obravnavala človeka kot rezultat fizičnega okolja v katerem živi, v drugem okolju je tujek, v njem zbolí. Močna demografska rast v najrazvitejših državah postopoma povzroči migracije - najprej znotraj držav, potem v sosednje države in končno preko morja. Začeli so jih obravnavati kot nekaj naravnega, poznavajoč Malthusove ideje, tudi z odobravanjem.

Upadanje (francoske) rodnosti in s tem rasti (francoskega) prebivalstva zaseje strah pred invazijo, ki "se je vsilil kot zrcalna podoba želje po osvajanju in kolonizaciji" (str. 50). Stari imperialistični narodi se (panično) bojijo, da se jim ne bi zgodilo to, kar so oni povzročili drugim. Avtor pojasnjuje razloge za to preuranjeno, nelogično in neracionalno inverzijo, povezano s prisposodobami, katerih se je migracijsko dogajanje oklenilo. Splošno smer migracijskih tokov iz najbolj obljudenih držav v manj obljudene so zbanalizirali na primerjave z rekami, ki tečejo v doline in odlagajo blato (migrante), v naslednjem koraku pa metaforika zdrsne celo na področje hidravlike in sistema veznih posod. Razmišljanje se oklesta na razliko v pritisku, posledičnem pretakanju tekočin in pretresih, ki ob tem nastajajo. Migracijsko izrazoslovje postane kaotično in politično obarvano, mešajo se pojmi, ki bi jih bilo potrebno ločevati, emigracija se

zlije s kolonizacijo, imigracija z invazijo. Demografija postane atribut vojaške moči. V teh razmerah sledijo sklepi izlita "juga" proti "severu", Zahodne Azije in (severne) Afrike proti Evropi. Avtor navede konkretne primere tovrstnih študij in komentira njihovo (ne)smiselnost. V kritikah mnenj Francoskega inštituta za mednarodne odnose (IFRI) je čutiti posebno ostrino (morda izvira iz "konkurenčnosti", morda iz nejevolje, da si take poenostavitve, pravzaprav zavajanja, dovolijo vplivne institucije), ki meji na cinizem. Avtor svari in lepo prikaže, kako se, s poenostavljenim razumevanjem, ko se zavzre pomembne elemente, v razmišljanje o migracijah prikrade strah z daljnosežnimi posledicami, tako (pristransko) filtrirana resničnost pa postane lahek plen ideologije. V splošnem lahko pohvalimo avtorjevo osredotočenost na zgodovinsko in vsebinsko raziskovanje ozadja, ideje, ki se potem manifestira v različnih realnih oblikah in katere poznavanje je ključno za razumevanje le teh, bolj kot njihova (zgodovinska) inventarizacija.

Kot pomoč pri razumevanju, kako se prebivalstva medsebojno dojemajo, torej, kako dojemajo imigracijo, nam avtor osvetli vprašanje odnosa med ljudstvom in ozemljem. Posveti se predvsem Ratzelovi teoriji, ki šteje kot temeljni element, na katerem se lahko ustanovi država, zemljo. Med državo in zemljo je ljudstvo, ki dobi svojo veljavo šele, ko se prilagodi grudi. Pri tem je država posledica ukoreninjenja neke skupine. Nacionalne ideje so ponavadi bliže nejasnim občutjem, kot pa jasnemu duhu analize in pomagajo utrditi vez med zemljo in prebivalstvom. V to prepričanje se umešča njegov pogled na migracije, ponazorjen s tremi koncentričnimi krogi: država, sosedstva države, preostali svet. Migracije znotraj prvega kroga sprožijo kroženje, potrebno za homogenizacijo države. Ko se na ta način vezni prostor med ozemljem in državo napolni, se lahko razvije drugi tip migracije - v bližnje in manj obljudene prostore. Če zunanja migracija nastopi prehitro, ko je država še krhka, jo lahko razbije. Odseljevanje v oddaljene dežele (tretji tip) je večinoma obsojeno na propad. Migracije so torej tesno povezane s procesom krepi-

ve države. Le Bras sicer ugotavlja, da je današnje razmerje med državo in narodom, v primerjavi s takratnimi razmerami, ravno obratno, odkrito pa se navdušuje nad Ratzelovim poudarjanjem pomena vezi med grudo in raznolikimi ljudmi. Sviri pred morebitnim zanemarjanjem tega veznega tkiva, poenostavljanjem, krčenjem razmišljanja na nabore števil, ki odpira pot vsakršni fantazmagoriji, med drugim tudi hitlerjevski teoriji o življenjskem prostoru.

Avtor prikaz zaokroži s predstavitevijo poteka konkretne (francoske) obravnave tujca - v času gospodarskega razcveta kot delavca za proizvodni proces, v času gospodarske krize kot človeka s svojimi navezanostmi, pravicami, družino in kulturo. Avtor razgalja in priznava, da se pod biološko in kulturno pretvezo, v upravičevanju koga sprejeti in koga zavrniti, dejansko skriva globoko politično ozadje. Prej navedenim Ratzlovim krogom odseljavanja sedaj ustrezajo krogi, od koder lahko prihajajo imigranti. Selekcija zahteva predstavo o ljudeh in narodih vsega sveta, "arhitekturo ljudstev". Mnenja in klasifikacije avtorjev med obema vojnoma zaokroži v implicitno klasifikacijo s tremi skupinami. Prvo skupino sestavljajo Francozom sosednja ljudstva, bodisi prijatelji, ki zatorej zagotavljajo dobre priseljence, bodisi sovražniki, o katerih se ne govori. V drugi skupini so "vmesni prebivalci", ki imajo odlične sposobnosti prilagajanja; v tretjem krogu so "nebele" rase, ki so neprilagodljive na razmere v Franciji. Pri tem se lahko vprašamo, ali Le Brasov poskus združitve v tekstu predstavljenih (in nepredstavljenih) pogledov različnih avtorjev v to preprosto razvrstitev ni nekoliko preveč ambiciozen, glede na to, da poprej poenostavitve ostro obsodi. Avtor ugotavlja izjemno trdoživost te "mehke ideologije", ki v sebi dopušča prostor že sprejetim idejam in klišejem, v primerjavi z npr. nacistično ideologijo o ljudstvih. Slednja je sicer veliko bolj konsistentna in koherentna, vendar (ravno zaradi tega) pade (ponikne) skupaj z zavrnitvijo njenih rasističnih temeljev, medtem ko se prva obdrži vse do današnjih dni. To je torej ključna razlika med teorijama, ki imata sicer, kot pogumno nakazuje avtor, kar nekaj podobnosti.

Gospodarska rast po koncu druge svetovne vojne potisne konflikt v ozadje, s krizo v sedemdesetih letih pa se ponovno zaostri, tokrat, zaradi spremenjenih političnih okoliščin, v novi preobledi. Navidezno so trije krogi preživeti in razmišljanje vrnjeno na opozicijo med notranjostjo in zunanostjo. V resnici pa se odbojni značaji prejšnjih treh krogov zlijejo v predstavo o tujcu "neevropskega porekla", ki je "ves sovražen in mogočen obenem, kakor Nemčija nekdanjega prvega kroga, prebrisan kakor levantinci iz drugega kroga in oddaljen kakor nebela ljudstva, ki so se umeščala v tretji krog" (str. 108), hkrati pa ima lastnosti, katere si Francozi sami močno želijo, da bi jih poseovali.

Ideja dela seveda nikakor ne ostane ujeta v francoskih okvirih, njena širša aktualnost je očitna, za Slovenijo tudi eksplicitno izpostavljena v predgovoru k slovenski izdaji. Avtor Slovenijo primerja z Alzacijo, po kateri se pretaka germanska kri in leži na francoski grudi - podobno leži Slovenija na južnoslovanskem ozemlju, kar zadeva njen jezik, hkrati pa je dolgo delila usodo z Avstrijo, katere provinca je bila, in s katero se bo kmalu spet znašla skupaj v Evropi. Avtor meni, da je Slovenija varna pred spodbijanjem svoje grude in krvi, hkrati pa ji s tem vprašanjem ne bo prizaneseno.

Knjiga dodaja zelo pomemben kamenček v mozaik literature, ki je v Sloveniji na tem mestu odločno pomanjkljiv. Podaja lep zgodovinski pregled razvoja ideje o migracijah, predstavlja uvod v proučevanje migracijskih teorij. Odraža se Le Brasovo izjemno poznavanje področja, zlito v ta kratek tekst, dopolnjeno z odkritim in deloma tudi izzivalnim lastnim mnenjem avtorja. Knjižico bi vsekakor priporočali bralcem, ki se s tem področjem ukvarjajo, hkrati pa preproste prispodobne in slikovite odlomke oz. citati posameznih avtorjev nakazujejo naravnost dela na širši krog bralstva, čeprav bi za njih lahko bilo število imen avtorjev in njihovih teorij nekoliko begajoče. Gre za posrečen (mogoče avtorjev namerni) kompromis v širjenju kroga bralstva - prvi dobijo kot "bonus" leposlovne užitke ob branju, drugim pa je ideja dela, tudi ob nepoznavanju nanizanih imen, razumljiva. Tako je knjižica namenje-

na najširšemu krogu bralstva, vsem, ki želijo o tematiki razmišljati in debatirati resneje kot zgolj na osnovi zakoreninjenih apriorizmov.

Če si tudi sami dovolimo nekaj provokativnosti, lahko "evropsko trdnjavo" pojasnimo kot pojavno obliko, obrambo oz. protutež "neevropskim tujcem", ki jo omogoča Renanovo "pozabljanje" razprtij iz preteklosti in združujejo Ratzelove "nejasne ideje". Le Bras spravljivo predlaga iskanje pozitivne vezi med grudo in ljudmi, namesto iskanka lastne identitete v negativnem odnosu do tujcev.

Damjan LAJH

Alenka Krašovec

Oblikovanje javnih politik

Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 2002
260 strani, 4.200,00 SIT (ISBN 961-235-106-6)

Oblikovanje javnih politik poteka skozi kompleksne, običajno dolgoročne institucionalno in proceduralno določene procese, ki zajemajo najrazličnejše dejavnosti (npr. administrativne in politične), s katerimi se oblikujejo javne politike. Z raziskovalno-akademskega zornega kota v kontekstu procesov oblikovanja javnih politik največji izziv predstavlja preučevanje posameznih igralcev, ki so vključeni v te procese, ter zlasti odnosov med njimi. Raznovrstni igralci, ki (so)oblikujejo javne politike, imajo namreč v teh procesih ključno vlogo, saj brez njih ne bi bilo subjektov, ki bi reševali nastale javnopolitične probleme. Ti igralci posedujejo različne vire, organizacijske sposobnosti in formalno določene pristojnosti, s katerimi (so)delujejo pri (so)oblikovanju posameznih javnih politik. Zato je poznavanje lastnosti, (re)akcij in odnosov med temi igralci ključno za analizo tako kompleksnega procesa, kot je oblikovanje neke javne politike.

Znanstvena monografija Alenke Krašovec "Oblikovanje javnih politik", s podnaslovom "primer kulturnih politik v Sloveniji", je znanstveno raziskovalni primer preučevanja oblikovanja javnih politik z vidika obvla-